

Centenarul teatrului bulgar *

În istoria culturii naționale bulgare, teatrului îi revine un loc de seamă, el fiind unul dintre factorii de prim ordin ai complexului proces de formare a culturii naționale. De la primele sale începuturi, teatrul bulgar s-a pus în slujba maselor largi ale poporului, servind cauza libertății naționale, propagând larg ideile revoluționar-democratice și reflectând multilateral viața și lupta poporului bulgar.

Începuturile teatrului bulgar trebuie căutate în al patrulea deceniu al veacului trecut. În istoria culturii bulgare, această epocă se leagă de o neobișnuit de largă preocupare pentru întemeierea de școli. În adevăr, odată cu răspindirea școlilor de cultură generală, încep să apară și cele dintii manifestări teatrale organizate de elevi și profesori. Astfel, o corespondență publicată în 1846 în ziarul „Liuboslovie“ consemnează unul dintre primele spectacole teatrale oferite în 1845 de elevii școlii din Șumen, cu prilejul incheierii anului școlar.

Din informațiile relatate în acest ziar, se poate deduce că 144 de elevi și profesori au organizat un spectacol de teatru la care au participat personalitățile oficiale ale orașelului, părinții elevilor, meseriași, tirgoveți și alții, la fel de uimiți de această „ciudată și nemaivăzută reprezentație“.

Micile spectacole școlare, rod al unei intense activități pedagogice, formează nucleul teatrului bulgar de astăzi. Depășind granițele sălilor școlarești, ele au sădit în masele populare dragostea pentru arta teatrală. Prin neobosita strădanie a caselor de citit din orașele Lom și Șumen, importante focare de cultură națională ale veacului trecut, s-au putut organiza în 1856 primele reprezentații teatrale, acestea marcând începutul dezvoltării teatrului bulgar modern

Era firesc ca, odată cu aceste manifestări ale artei scenice naționale, să se facă cunoscute și primele lucrări ale literaturii dramatice bulgare. Învățători și scriitori ca Iordan Konstantinov Djinat, Petko P. Slaviekov, Vasil Popovici, Teodosi Ekonomov, Dimitar Sișmanov și alții au creat mici texte dramatice, dialoguri scenice, pentru uzul spectacolelor școlare, înălțând astfel temelile viitoarei dramaturgii naționale, ai cărei inițiatori au fost marele Dobri P. Voinikov și Vasili Drumev, autorul dramei populare *Ivanko—ucigașul lui Asan*. Fără îndoială, creația dramaturgilor bulgari n-a fost scutită de o anumită influență din partea literaturii dramatice a altor popoare, așa cum dezvoltarea artei teatrale bulgare a fost puternic stimulată de mișcarea teatrală din Rusia, România, Grecia, Serbia, ca și din unele țări ale apusului european.

* Articol scris pentru revista „Teatrul“

Dobri Voinikov, bunăoară, care a locuit un timp la Brăila, a avut prilejul să cunoască indeaproape teatrul românesc și problemele lui, să stea de vorbă cu cițiva dintre animatorii mișcării teatrale românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în special cu actorii Matei Millo și Fany Tardini, ale căror pilde artistice și sfaturi i-au fost de un real folos. La rindul său, Konstantin Velickov s-a putut familiariza cu viața teatrală din Constantinopole, transmițând teatrului bulgar experiența dobîndită de arta scenică din Turcia.

Învățînd din experiența altor popoare, scriitorii și oamenii de teatru bulgari nu s-au mărginit la însușirea ei mecanică, ci au fructificat-o, adaptînd-o la formele specifice de dezvoltare ale artei teatrale autohtone. De aceea, aportul altor culturi naționale nu a fost de natură să știrbească rolul preponderent jucat în istoria teatrului bulgar de sutele de învățători — animatori anonimi ai vieții teatrale —, datorită cărora el și-a manifestat de la primele sale începuturi caracterul specific național, dezvăluînd un conținut adînc patriotic și revoluționar.

Odată cu scuturarea de sub jugul otoman, mișcarea noastră teatrală cunoaște un nou avînt. El își găsește expresia concretă în largă răspîndire a echipelor teatrale de amatori, grupate tot în jurul caselor de citit, al școlilor populare și în jurul altor instituții culturale. Dar în activitatea formațiilor de amatori se puteau distinge două orientări, corespunzînd noilor condiții economice și sociale ale Bulgariei de atunci: de o parte o orientare cu adevărat populară, în spiritul tradițiilor teatrului școlăresc; de altă parte, una oficială, vîdită mai ales de formațiile aparținînd așa-ziselor „cluburi orășenești”, dintre care cele mai notorii erau cele ale ofițerilor. Prin activitatea lor, acestea din urmă au slujit concepțiile și aspirațiile artistice ale claselor stăpînitoare.

Se înțelege că, în etapa dată, nici spectacolele teatrale de amatori și nici dramaturgia reprezentată nu puteau satisface cerințele maselor largi. Astfel, în fața animatorilor mișcării teatrale bulgare se ridică cu toată stringența problema creării unui teatru profesionist și a unei dramaturgii răspunzînd cerințelor unei arte teatrale de o înaltă ținută artistică.

Lupta pentru închegarea unui teatru profesionist este strîns legată de numele marelui poet bulgar Ivan Vazov, care a militat atît înainte, cit și după dobîndirea independenței, pentru formarea unui teatru național reprezentativ. În același timp, un rol hotărîtor în crearea primului teatru profesionist a revenit trupei teatrale de pe lingă asociația tipografilor, formată din muncitorii tipografiei lui Hristo Danov din Plovdiv. Activitatea acestui ansamblu reprezintă o etapă avansată a mișcării artistice de amatori; ea marchează începutul teatrului profesionist bulgar. Datorită reprezentațiilor acestui ansamblu, mult prețuite de publicul spectator, pe de o parte, cit și luptei lui Ivan Vazov pe de alta. Adunarea Regională din Rumelia răsăriteană¹

Scenă din „Revizorul” de N. V. Gogol

¹ Regiune situată în nordul Bulgariei (n. r.)

a votat la 12 decembrie 1881 un buget de 75.000 groși, necesari creării unui ansamblu profesionist permanent.

Odată cu votarea acestui buget, organizatorii viitoarei formații profesionale au avut de întâmpinat o seamă de greutăți, legate în primul rând de concepțiile specifice feudalității, concepții larg răspândite încă în Bulgaria secolului al XIX-lea și datorită cărora atragerea femeilor spre activitatea artistică era mult îngreunată.

În pofida tuturor greutăților, lupta tipografilor din Plovdiv și a lui Ivan Vazov a fost totuși încununată de succes. În mai 1883, sub conducerea lui Ștefan Petkov Popov, a luat ființă prima formație teatrală profesionistă, cunoscută sub numele de *Ansamblul dramatic bulgar*.

În anii următori, ansamblurile profesionale se înmulțesc. La Sofia, ia ființă în 1883 ansamblul *Osnova*, în 1890 *Trupa dramatică de operetă*, iar în 1892, *Trupa dramatică a capitalei „Ris și lacrimi“*.

Activitatea susținută a primelor ansambluri profesionale sprijinită activ de animatori, cum a fost profesorul Ivan Șișmanov, ministru al Învățămîntului Public, a dus, în 1904, la întemeierea Teatrului Popular Bulgar. Prin grija aceluiași Ivan Șișmanov, noul teatru i se asigură condițiile necesare educării cadrelor sale actricești, în vederea formării unor puternice personalități artistice. În cadrul noului teatru, se dezvoltă tradițiile artei interpretative naționale, se cizează virtuțile artistice ale celor mai reprezentativi actori ai epocii, se creează spiritul și stilul pe care mai târziu avea să le preia și dezvoltă creatorul viitorului Teatru Popular „Kristiu Sarafov” din Sofia.

În perioada consolidării primului teatru profesionist, reprezentativ, dramaturgia bulgară înregistrează o seamă de succese răsunătoare.

Pe scena Teatrului Popular, și-a aflat intruparea scenică piesa lui Vasil Drumev, *Ivanko—ucigașul lui Asan*, scrisă încă în epoca renașterii naționale, ca și bogata operă dramatică a lui Ivan Vazov, ale cărui piese: *Cel fără adăpost*, *Sub jug*, *Spre*

Scenă din „Ivanko - ucigașul lui Asan” de V. Drumev

Scenă din „Mila țarului” de Kamen Zidarov

prăpastie, Ivalo-Ivorilor, Carieristii și altele, sint mindria dramaturgiei bulgare. Alături de acestea, pe scena aceluiași teatru au fost prezentate lucrările unor dramaturgi de frunte, ca : Anton Strașimirov, Petko Todorov, Peiu Iavorov.

Este demn de menționat că opera acestor maeștri ai dramaturgiei și-a putut afla deplina valorificare scenică datorită unei pleiade de minunați reprezentanți ai artei interpretative, care au ridicat nivelul artei scenice naționale și prestigiul teatrului bulgar din acea epocă.

Ar fi suficient să cităm creația lui Kirkov în *Hamlet*, sau în Ferdinand din *Intrigă și iubire*, a Adrianei Budevskă în *Nora*, a Zlatnei Nedeva în *Katiușa Maslova* din *Învierea* lui Tolstoi, a lui Kristiu Sarafov în *Tartuffe*, pe lângă mulți alții, pentru a exemplifica contribuția operei marilor scriitori ai lumii și a creației actorilor bulgari la consolidarea și înflorirea culturii naționale bulgare.

Oricît de mari ar fi fost însă succesele pe care actorii noștri le-au dobîndit în repertoriul clasic universal, adevărata consacrare le-a prilejuit-o întotdeauna dramaturgia națională. Rolul lui Galemanov din piesa cu același nume de St. L. Kostov i-a permis lui Kristiu Sarafov să repurteze una din cele mai strălucite victorii ale carierei sale actricești. Stoian Bacivarov în Hadjiev din *Mina de aur*; G. A. Stamatov și Vladimir Trendafilov în *Jvko* și Noiden din *Maeștrii* de Racio Stoianov; Bogomil Andreev, în *Makedonski* din *Cei fără adăpost* de Vazov; Petea Gherganova, în *Milkana* din *Maeștrii* au înscris pagini glorioase în istoria teatrului bulgar, transmițînd măiestria și experiența lor creatoare generațiilor contemporane de actori.

Succesele dobîndite de dramaturgia bulgară, care a preluat tradițiile dramaturgiei realiste ruse, au contribuit substanțial la dezvoltarea realismului scenic bulgar. Tradițiile realiste ale Teatrului Mic din Moscova sau cele ale Teatrului de Artă au trezit un puternic ecou în rîndurile dramaturgilor și actorilor teatrului național bulgar. Contribuția multilaterală și fecundă a acestor creatori a deschis

căile de dezvoltare ale teatrului bulgar contemporan, pe care actualii artiști — Vladimir Trendafilov, Petko Atanasov, Konstantin Kirimov, Ivan Dimov, Marta Popova, Nikolo Ikonov, Nikola Popov, Boris Mihailov, Irina Tacev și alții — îl poartă prin strădaniile lor pe drumul unei continue înfloriri.

În lupta pentru afirmarea profilului specific artei teatrale realiste bulgare, artiștii de azi ai scenei au fost însoțiți și ajutați de dramaturgii contemporani, care, în spiritul tradițiilor înaintașilor, au îmbogățit dramaturgia națională cu remarcabile lucrări, cum ar fi: comediele lui St. L. Kostov, dramele inspiratului cîntăreț dobrogean Jordan Iovkov sau piesele unor dramaturgi ca Racio Stoianov, Gheorghe Raicev, Ștefan Savov, Nikolo Ikonov și alții.

Dezvoltarea teatrului nostru pe drumul marilor tradiții realiste n-a fost lină, nici continuă. Ea a cunoscut numeroase opreliști puse în primul rînd de guvernanții burghezo-capitaliști și monarho-fasciști, care nu s-au îngrijit să dea teatrului condițiile prielnice unor creații valoroase și au promovat în schimb feluritele curente moderniste, menite să abată teatrul bulgar de la arta realistă, tradițională spre formalism. Aceste curente s-au lovit însă de dîrza rezistență a artiștilor bulgari, în mare parte organizată și insuflită de regizorul principal al Teatrului Popular, renumitul actor, regizor și pedagog, artistul poporului N. O. Massalitinov, care, format la școala Teatrului de Artă din Moscova, a întărit legăturile dintre teatrul bulgar și cel rus, consolidînd astfel bazele sănătoase ale artei noastre teatrale.

Creația artiștilor bulgari, strîns legată de popor și pusă în slujba lui, se caracterizează printr-o interpretare bazată pe o temeinică cunoaștere a vieții și o fină sesizare a psihologiei personajelor interpretate.

Iată de ce, chiar în anii stăpînirii monarho-fasciste, teatrul bulgar a luptat pentru promovarea dramaturgiei clasice ruse și universale, ca și a celei sovietice.

Tocmai datorită strînsei sale legături cu poporul și devotamentului său față de aspirațiile clasei muncitoare și țărănimii muncitoare bulgare, teatrul bulgar a putut cunoaște, imediat după 9 septembrie 1944 — data eliberării țării din robia capitalistă-fascistă —, un avînt puțin obișnuit. În condițiile noii Bulgarii eliberate, teatrul servește marea cauză a construirii socialismului, fiind un factor activ al acestei lupte.

În lupta lor pentru ridicarea culturii teatrale bulgare pe o nouă treaptă, oamenii de teatru din R. P. Bulgaria au primit un rodnic ajutor din partea oamenilor de teatru sovietici (N. V. Petrov, B. A. Babocikin, I. A. Zavadski etc.), care i-au clarificat, prin pilda artistică proprie și prin sfaturi, în o seamă de probleme din domeniul regiei și întreprinderii.

În Republica noastră populară, ființează 35 de teatre populare de stat și 15 teatre pe lingă casele de cultură. Artă teatrală bulgară se dezvoltă multilateral. Larga mișcare de amatori pe care o cunoaște, ca și dragostea unanimă a poporului bulgar pentru teatrul său, stau mărturie a locului important pe care arta teatrală îl ocupă în viața țării și în tezaurul culturii naționale.

Noile probleme care se ridică în fața poporului sînt izvorul unui puternic impuls creator pentru literatura dramatică bulgară. În acești ani, dramaturgii au creat lucrări valoroase, multe fiind reprezentate și în străinătate. Preocupați de soarta teatrului bulgar partidul și guvernul acordă o deosebită grijă formării unui repertoriu cu adevărat național, reflectînd viața poporului bulgar, munca lui eroică pentru construirea socialismului, eroismul poporului manifestat cu prisosință în trecutul zbuciumat. Strădaniile stăruitoare ale dramaturgilor noștri pentru crearea unor opere de o înaltă valoare artistică, cum sînt: *Mila țarului* de Kamen Zidarov, *Alarma*, *Cei ce caută fericirea* și *Iubirea* de Orlin Vasiliev, *Nora*, dramatizarea lui A. Hadjihristov după romanul cu același nume de Gh. Karaslavov etc., sînt menite, fără îndoială, a da teatrului socialist bulgar, un conținut bogat și un stil nou.